

۲۰۲۳/۰۱/۱۳

پوهاند بشیر دودیال / مختصات افغانستان / محققین و مؤلفین

د افغانستان په لوی قاموس کی عبدالرشید لطیفی پیژندنه

ارواښاد لطیفی د افغانستان د یوې روښانه دورې د مطبوعات او هنر د ډگر ځلانده ستوری و. عبدالرشید لطیفی په ۱۲۸۹ ل. کال کې د لوگر ولایت د برکي راجان په کلي کې په پوه روښانه او فرهنگي کورنۍ کې نړۍ ته راغلی. لومړی یې خصوصي زده کړې وکړې او وروسته بیا د کابل ښار د "باغبان کوچه" په رسمي ښوونځي کې شامل او بیا یې درې کاله حربي ښوونځی او د دولسم ټولګي یې د امانی لیسې کې پای ته ورساو. د زده کړو پرمهال یې د محي الدين انيس تر سیده کتنې لاندې د انيس له ورځپاڼې سره د قلمی مرستیا په توګه او بیا یې د دغې ورځپاڼې د مدیر په توګه کار وکړ. دغې موده کې یې له خرافاتو سره د مبارزې په لاره کې او د هیواد ګډوډو ته د چارواکيو د پاملرنې را اړولو کې رغنده کارونه ترسره کړل. د سقاوي اړ دور تر مهال پورې یې انيس کې کار وکړ. په ۱۳۱۰ ل. کې چې کله کابل ادبي ټولنه جوړه شوه، د هغې غړی شو. وروستۍ د "صحیه" له مجلې سره قلمی همکاري پیل کړه. د تمثیل او ډرام هنر سره یې مینه وه، نوځپل لومړنی ننداره لیک یې د "درمیان دو سنگ" په نوم چې له ترکي ژبې څخه ژباړل

شوی و خپور کړ. په ۱۳۱۷ ل. کال یې د ډرامه لیکنې په لړ کې د "متخصص سالون" په نوم یو ډرام په کابل مجله کې خپور کړ چې د کابل د ادبي ټولنې له خوا ورته لومړۍ درجه جایزه ورکړل شوه. ده وکولای شول چې یوه ډله هنرمندان سره یوځای کړي او نندارې بیا راژوندی کړه. څه موده هند ته ولاړ هلته یې د افغانستان د لومړني فلم لپاره سناریو ولیکله. د هندوستان د لاهور ښار کې یې د خپلو څو تنو ملګرو په مرسته له هغې څخه فلم جوړ کړ، نوځکه ده ته د افغانستان د سینما پلار ویل کېږي.

کله چې بیرته کابل ته راغی، په ۱۳۲۷ ل. کې یې د مرستون اداره جوړه کړه چې د یو ډیر دروند او ستونزمن کار په توګه یې دغه مرستون کې بیلابیلې څانګې لکه روزنیزه څانګه، ښوونیزه څانګه، روغتیايي څانګه، ورکټون، د موسیقۍ د روزنې څانګه او د ګڼډلو څانګه رامنځته کړې. همدارنګه لطیفی د "برګ سبز" په نوم یوه خپرونه پیل کړه چې پخپله د دغې مجلې مسؤل مدیر و، په شپږو کلونو کې یې د مرستون د ادارې ټولې څانګې جوړې کړې او د تیاتر یا تمثیل څانګه یې هم جوړه کړه. وروسته بیا د بهرنیو چارو د وزارت په درېیمه څانګه کې مدیر و او څو کاله د باختر اژانس د خبرونو عمومي مدیر و او بیا په قاهره کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت استازی شو، څو موده د کابل د ادبي ټولنې غړی، بیا د راډیو د نشراتو مدیر او همدارنګه د "پوهنې نندارې" مدیر و. د لطیفی یو بل ارزښتناکه کار دا و چې د شوروي اتحاد د تاجیکستان له جمهوریت څخه هنرمندانو ته بلنه ورکړه او له دغه هیواد سره یې پراخه فرهنګي اړیکې رامنځته کړې. هغه آزادی غوښتونکی او د ظالمانو په وړاندې ولاړ سړی و او خپل ټول عمر یې په همدې لاره کې تیر کړ. د دغو بل لوی خدمت دا و چې د پښتو د تیاتر بنسټ یې کېښود. د راډیويي نندارو په لیکلو سره یې د خلکو د سیاسي پوهې په اوچتولو کې ډیره ونډه واخیسته، هنر ته یې نجونې راوبللې او په تیره بیا په تیاتر کې یې ورته ونډه ورکړه، د بیلګې په توګه په دې برخه کې لومړنۍ ښځینه کارکونکې حبیبه عسکر وه. عبدالرشید لطیفی د مونټیسکو او ژان ژاک روسو مفکوره خوښوله او هڅه کوله چې د روحیاتو روزنه وکړي، روحی آرامتیا راولي او بدې له منځه وړي. د ده څو لیکنې راپاتې دي؛ د بیلګې په توګه: اوږدم ندرت، پرنده مجروح، شام زندګۍ، شهدای محکوم سرنوشت، اول و آخر، سرود مرګ، تکت بخت آزمای، خاتمه عشق، ګرسنه ها. لاندینۍ کتابونې هم ژباړلې دي: من بمیرم تو نمیری، پیراهن عروسی، زن و طلا، شوهر هفتم، شمعدانهای نقره، شبی که آواز زنگها شنیده میشد، گنجش فقط برای شوهران او پالایش.

معرفی عبدالرشید لطیفی در قاموس کبیر افغانستان

شادروان عبدالرشید لطیفی یکی از چهره‌های نامدار یکی از دوره‌های درخشان مطبوعات و هنر در افغانستان بود، او در سال ۱۲۸۹ ش. در قریه برکی راجان ولایت لوگر در یک خانواده منور و فرهنگی آنجا چشم به جهان گشود. نخست به تعلیمات خصوصی پرداخت، بعد در مکتب باغبان کوچه شهرکابل طور رسمی شامل و بعد در حربی بنوونخی به دروس اش ادامه داد، صنف دوازدهم را در لیسه امانی به پایان رسانید. در دوره آموزش در مکتب، تحت رهنمایی مستقیم محی الدین انیس همکار قلمی جریده انیس گردید، بعداً خودش مدیر این جریده بود. طی این مدت با خرافات مبارز نمود و به کار روشنگری جامعه پرداخت. او از طریق مطبوعات اولیای امور را به نواقص اجتماعی متوجه ساخت. تا دوره اغتشاش سقوی در رورنامه ملی انیس کار نمود. هنگامیکه در سال ۱۳۱۰ ش. انجمن ادبی کابل به کار آغاز نمود، عبدالرشید لطیفی یکی از اعضای آن مقرر گردید. بعد از آن همکار قلمی مجله "صحیه" گردید. علاقمند شدید هنرتمثیل و درام بود، از همین رو نخستین درام خود را تحت عنوان "درمیان دو سنگ" از زبان ترکی ترجمه و انرا نشر نمود. در سال ۱۳۱۷ ش. درام "متخصص سالون" را در مجله کابل که نشریه انجمن ادبی کابل بود، نشر و مستحق جایزه درجه اول شناخته شد. او عده از هنرمندان را متحد ساخت و اساس "کابل ننداری" را گذاشت. مدتی به کشور همسایه، هند رفت و در آنجا سناریوی نخستین فلم افغانستان را نوشت. براساس همین سناریو در شهر لاهور هندوستان همراه با چند تن از دوستانش فلمی را آماده ساخت، به این سبب او را پدر سینمای افغانستان مینامند.

وقتی دوباره به کابل مراجعت نمود، در سال ۱۳۲۷ ش. اساس اداره خیریه مرستون را گذاشت. او شعبات مختلفی را درین نهاد خیریه ایجاد کرد، مانند شعبه روزنه که بخش تربیتی بود، همچنان بخش تعلیم و تربیت بدنی، صحت، کودکانستان، آموزش موسیقی، دوخت و خیاطی را بوجود آورد. شادروان مجله را بنام "برگ سبز" اساس گذاشت که مدیرمسئول آن نیز خودش بود. او طی شش سال توانست اداره مرستون را به یک نهاد شناخته شده و خدمتگار معرفی نماید. عبدالرشید لطیفی در معرفی تیاتر یا تمثیل از نخستین ها بود. بعد از خدمات قابل قدر در مرستون، بحیث مدیر شعبه سه در وزارت خارجه و بعد بحیث مدیر عمومی اخبار دباختر آژانس به کار گماشته شد. همچنان بنا بر ضرورت بحیث اتشه فرهنگی به قاهره فرستاده شد. بعد از ایفای این وظیفه دوباره به وطن برگشت و بحیث مدیر نشرات رادیو و همچنان مدیر "دیوهنی ننداری" کار نمود و بعد در انجمن ادبی کابل به امور علمی پرداخت. یکی از خدمات مهم لطیفی عبارت از ایجاد تماس های فرهنگی با جمهوری تاجکستان اتحاد شوروی بود که به دعوت ایشان هنرمندان آن کشور به افغانستان آمدند و باعث تقویت روابط فرهنگی بین دو کشور شد.

او یک فرد آزادیخواه، عدالت پسند و مبارز نستوه بر علیه تاریکی و مظالم بود. او اساس تیاتر پښتو رانهاد. با نوشتن نمایشنامه های رادیویی شعور و فهم سیاسی مردم را بیدار و بالا برد، برای انانث در فعالیتهای هنری زمینه را مساعد ساخت که در تیاتر به اجرای نقش پرداختند، میتوانیم طور مثال از نخستین هنرمند زن در درامه (حبیبه عسکر) یاد نمود. عبدالرشید لطیفی نظریات و مفکوره مونتیسکو و ژان ژاک روسو را می پسندید و تلاش نمود تا در جامعه تربیت روحی را توسعه داده و زشتی ها و بدی ها را خاتمه دهد. اثری که از ایشان به میراث مانده اند، عبارتند از: او

پدرم نیست، پرنده مجروح، شام زندگی، شهادی محکوم سرنوشت، اول و آخر، سرود مرگ، تکت بخت آزمایی، خاتمه عشق و گرسنه ها. لطیفی کتب ذیل را ترجمه نموده بودند: من بمیرم تو نمیری، پیراهن عروسی، زن و طلا، شوهر هفتم، شمعدانهای نقره، شبی که آواز زنگها شنیده میشد، گنج فقط برای شوهران و پالایش.